

Old Sillevoold

heemkundige vereniging

najaar 2002

ISSN: 1569-1365

Bestuur:

Eric Kunst:	Voorzitter
André Tangelder:	Secretaris
Anja Arendsen:	Penningmeester
Bernard Dorrestijn	
Theo Koolenbrander	
Pieter Muijsers	
Annie Raben	

Secretariaat:

André Tangelder
Prins Willem Alexanderstraat 5
7064 GH Silvolde
tel : 0315-32 75 90
email: a.tangelder@hccnet.nl

Penningmeester:

Anja Arendsen
Ulftseweg 30
7064 BD Silvolde
bankrekening: 3591.84.375 Rabobank Silvolde
Girorekening: 7623162
t.n.v. Penningmeester Old Sillevold

Leden redactie:

G. Beekema, B. Dorrestijn, B. Harbers, E. Kunst,
H. Starink, W. Veenhuizen.

Lidmaatschap: contributie bedraagt € 11,50 per jaar

losse nummers verenigingsblad € 2,25 per stuk

INTERNET: <http://www.oldsillevold.nl>

Jaargang 5, nummer 9

VOORWOORD

Silvolde: een plaats met verrassingen; een plaats met historie.

Stelt U zich eens voor. Op een mooie zomeravond in 2002 wandelen twee mensen vanuit Silvolde met zijn Hervormde Kerk uit de Middeleeuwen, via Over de IJssel, langs de Oude IJssel richting Ulft.

Vanuit Ulft laten ze Bontebrug even rechts liggen en komen zo Silvolde weer binnen over de Lange Dijk.

En dan opeens gebeurt het. Midden op een akker staan enkele mensen, starend naar de grond, met elkaar te praten. Niet zomaar ergens; nee, op historische grond.

De twee wandelaars blijven staan: meer uit belangstelling dan uit nieuwsgierigheid. Als de twee hun schroom hebben overwonnen, vragen ze aan de eigenaar of ook zij op de akker mogen komen. Ze worden vlot herkend door de amateur archeoloog van Old Sillevold. Er volgt een kort verslag van de eigenaar wat er de laatste dagen is gebeurd en Gerard geeft uitleg van de mogelijke ontdekking.

Via een kleine opening, 30 cm onder het maaiveld, mogen ook de twee wandelaars, door het gewelf van een oude put, even een blik werpen in de historie:

kasteel De Lichtenberg. Dat is ook Silvolde.

Old Sillevold bestaat dit jaar vijf jaar. In dit nummer wordt het lustrum in een breder perspectief geplaatst.

Weet U waar de naam Bontebrug vandaan komt? En herinnert U zich Tropisch Oosten nog?

U kunt het allemaal lezen in dit nummer. Veel plezier.

Rooster

16 november, jubileumdag ADW bij "de Pol" in Aalten

27 november, lezing door Harrie Kolks over St. Clara

15 januari 2003, soosavond

12 februari, jaarvergadering

19 maart, soosavond

23 april, soosavond

25 juni, zomeravondevenement

Wilhelmus Bernardus Maria Oostendorp 1921-2002

Een Sillevoldsen Terborgsen,
een Terborgsen Sillevoldsen.

Op 22 juli 1921 werd Wim geboren in het gezin van kapper/barbier Gerhardus Bernardus Oostendorp en Maria Johanna Margaretha Peters te Silvolde. Daar in het huis aan de Markt in het centrum van Silvolde groeide hij op. De lijnen naar de St. Mauritiuskerk en de St. Jozefschool waren er kort. Er gebeurde niet zo heel veel in Silvolde, maar als er wat gebeurde zaten de jongens van Oostendorp er bovenop! Bijvoorbeeld bij de feestelijkheden ter gelegenheid van de hoogtijdagen van ons koninklijk huis, zoals het huwelijk van prinses Juliana met Bernhard van Lippe Biesterveld in 1937 en de geboorte van prinses Beatrix in 1939.

Na de lagere school bezocht Wim de ULO bij meester De Grood. Zijn klas was zo goed dat deze jaren later nog aan andere klassen ten voorbeeld gesteld werd. Na de ULO volgden kantoorbannen bij Vulcaansoord en Neerlandia in Gaanderen. Daar leerde hij het bedrijfsleven van binnenuit kennen; met smaak kon hij er van vertellen. Onderweg op het fietspad kwam hij juffrouw Wil Salemink tegen en op een gegeven moment gingen ze samen op fietsen; in de zomer van 1952 volgde de bruiloft. Ze gingen wonen in Terborg aan de Stationsweg op oud-Sillevolds grondgebied. In zijn hart bleef Wim altijd een Silvoldenaar.

Aan het eind van de jaren zeventig raakte Wim z'n baan kwijt en werd hij werkzaam bij archivaris R. Wartena op het gemeentearchief van Wisch te Varsseveld. Daar vervaardigde hij persoonsklappers bij de Bevolkingsregisters vanaf 1826 zodat het zoeken naar de voorouders een stuk makkelijker werd. Daar vielen zijn accuratesse en zijn gevoel voor taal en stijl op. Daar bloeide ook onze vriendschap op. In 1981 werd Wim bestuurslid van de Oudheidkundige Werkgemeenschap A.D.W. (Aalten-Dinxperlo-Wisch) en

direct ook eindredacteur van het periodiek Contactorgaan ADW. Op die plek heeft hij mij voor een hoop domme fouten behoed!

In 1987 Silvolde zich op voor de viering van het 800-jarig bestaan in 1988. Het gonsde van activiteiten; er zou onder andere ook een jubileumboek uit moeten komen. Men vroeg mij om in de redactie te gaan zitten. Ik stemde toe, maar adviseerde het organisatiecomité om zeker Wim Oostendorp in de redactie te halen. Aldus geschiedde en hij trad op als de accurate eindredacteur van "Met het oog op Silvolde, 800 jaar Silvolde in woord en beeld" het standaardwerk over de geschiedenis van Silvolde dat in het jubileumjaar 1988 het licht zag. Bij de feestelijke uitgave hadden we allebei even tranen in de ogen. Zo kan het gaan als je van Silvolde houdt.

Dat alles ging door me heen tijdens de uitvaartdienst van Wim in de St. Georgiuskerk in Terborg op zaterdag 18 mei 2002, na zijn overlijden op maandag 13 mei. Wim, bedankt voor je vriendschap! Wil, heel veel sterkte toegewenst!

Bernard Dorrestijn

Kadastrale Atlas Wisch

Eind juni 2002 kwam een atlas uit met kadastrale gegevens van Silvolde, Terborg en Varsseveld uit het jaar 1832. De atlas bestaat uit twee delen: een boek en vijfenveertig kaarten. In het boek staan o.a. lijsten met soorten van eigendommen, hun grootte en de namen van eigenaren en vruchtgebruikers; de perceelnummers die erbij staan, zijn op de kaart terug te vinden. U vindt er ook een alfabetische lijst in met namen van grondeigenaren en hun beroep. Kortom een historisch document dat inzicht geeft in de sociale en economische verhoudingen van rond het jaar 1830. Voor de geïnteresseerde Silvoldenaar een bron aan informatie.

Old Sillevold vijf jaar jong

door: Ben Harbers

Bij gelegenheid van het 5-jarig bestaan van onze vereniging is het goed om toch even stil te staan bij het eerste lustrum. Het is niet ondenkbaar dat er door leden op verschillende wijze wordt teruggekeken op die eerste vijfjaar. Sommigen zullen zeker blij zijn met Old Sillevold en knap vinden wat er zoal is opgebouwd in die vijf jaar terwijl anderen vinden dat het steeds maar weer een klein clubje 5 dat de kar moet trekken en dat het verwezenlijken van zovele plannen maar langzaam gaat.

De vraag is: zijn deze ontwikkelingen in Silvolde anders dan in andere plaatsen?

In het najaar van 1998 verscheen er in De Gelderlander een reeks artikelen over oudheidkundige verenigingen en heemkundekringen in Achterhoek en Liemers.

Deze reeks, met als titel: " Heemkunde onder de loep" is geschreven door Johan Godschalk, die dit onderwerp had gekozen voor zijn afstudeerscriptie aan de KUN. Dat is de bron van dit verhaal, waardoor ik door kennis te nemen van het ontstaan en de ontwikkeling van andere verenigingen een betere visie hoop te krijgen op onze 5-jarige. De gegevens die hier worden genoemd zijn uit het jaar 1997; het jaar waarin Old Sillevold werd opgericht.

De eerste oudheidkundige verenigingen worden aan het eind van de 19e eeuw en begin 20^e eeuw opgericht. Vooral in het westen van ons land. Meestal was de gegoede burgerij lid van zo'n vereniging. Daar komt in de zestiger jaren verandering in. Zo rond 1970 begint de groei, die vanaf 1980 een grotere toename laat zien. Mensen gaan zich meer richten op het eigene en krijgen belangstelling voor de lokale en regionale geschiedenis. Ze worden lid van een plaatselijke oudheidkundige vereniging of een heemkundekring. In 1995 is 3% van de Nederlandse bevolking lid van zo'n vereniging.

In 1997 zijn er 86 oudheidkundige verenigingen in Gelderland.

In "Heemkunde onder de loep" worden 3 verenigingen uit de Achterhoek (Eibergen, Groenlo en Aalten-Dinxperlo-Wisch) en 3 verenigingen uit de Liemers (Wehl, Didam en Duiven) onder de loep genomen. De reden voor deze keuze ligt in het feit dat deze verenigingen procentueel het grootste aantal leden hebben.

In 1962 wordt de Oudheidkundige Werkgemeenschap Aalten-Dinxperlo-Wisch opgericht. Zij start met 90 leden; in 1998 is dat aantal gegroeid tot 641: Dat betekent dat ongeveer één op de zeventig inwoners lid is.

Het contactorgaan komt 3x per jaar uit.

ADW is actief op het gebied van excursies en lezingen en werkt hard aan het behoud van monumentale gebouwen. Tevens werkt ze mee aan de totstandkoming van het Woordenboek Achterhoek Liemers Dialect.

Het gaat om gezamenlijke interesses en we werken niet streberig maar op een gemoedelijke, Achterhoekse manier. Het is een hobby en die moet leuk blijven." aldus de voorzitter.

In de Liemers is de Historische Kring Duiven, Groessen en Loo de oudste. Zij werd in 1980 opgericht. De kring is klein; er is in het begin geen bestuur. In 1984 verschijnt het eerste verenigingsorgaan, dat nu 2 a 3 keer per jaar uitkomt. Leden kunnen zich hierop abonneren.

In 1985 heeft de vereniging 14 leden. Men richt zich op: archeologische vondsten, plaatselijke gebruiken en oude veld- en perceelnamen.

Om financiële middelen te vergaren, geeft men in Duiven een kalender uit met daarin historische kunstzinnige tekeningen van landschappen en monumenten die dreigen te verdwijnen omdat Duiven is aangewezen als groeikern. De vereniging heeft nu ongeveer 220 leden en 80 abonnees.

De vereniging in Groenlo, opgericht in 1976, stelt zich als doel het beschermen van oudheidkundige monumenten en het beoefenen van geschiedenis en volkskunde.

Men geeft geen periodiek uit; wel een klemmap met artikelen over historisch Groenlo. De vereniging telt nu 220 leden; dat is 1/40 deel van de bevolking.

O.V. Wehl, opgericht in 1986, had in 1993 350 leden. "De meest actieve mensen binnen een vereniging blijken vaak de bestuurders te zijn. Zij zijn degenen die de zaak op poten hebben gezet en deze ook draaiende houden." aldus een zegsman uit Wehl.

Bij het 10-jarig bestaan telde de vereniging meer dan 500 leden, met 1/13 van de bevolking het grootste aantal; daarbij is de belangstelling voor de activiteiten van de vereniging groeiende.

De Historische Kring Eibergen, opgericht 27 november 1985, had na een jaar al 200 leden. Nu is zij met 960 leden de grootste.

De O.V. Didam, opgericht 1987, telt nu 375 leden; dit is 1/45 van de bevolking.

Hoe passen de Achterhoek en de Liemers in het landelijke beeld?

In het algemeen zien we een ware explosie van oprichtingen in de jaren 80. Oorzaak: de grotere welvaart en meer vrije tijd. 75% van de leden is ouder dan 50 jaar; jongeren kijken naar de toekomst. Zij zijn in hun levensopbouw en blikken nog niet terug. Verder blijkt dat men 10 actieven binnen een vereniging van 500 leden al veel mag noemen. Dat bemoeilijkt ook de onderlinge contacten en samenwerking tussen verenigingen. Leden willen in het algemeen meer weten van hun dorp en daar blijft het dan ook bij. Door het soms moeilijk bij te benen snelle leven van deze tijd gaan mensen terugkijken op het eigen verleden en proberen aan die bekende omgeving een zekere identiteit te ontnemen. En zo wordt "olde pruttel" opeens "cultureel erfgoed".

Met deze gegevens lijkt het me mogelijk om de situatie bij Old Sillevold enigszins te beoordelen. En ik denk dat dit oordeel niet ongunstig mag zijn.

Onze vereniging bestaat pas 5 jaar. In die korte tijd is zij gegroeid van 30 naar 85 leden.

Na een jaar kwam er al een verenigingsblad uit. Om bekendheid te krijgen en zodoende leden te werven, werd het blad de eerste twee jaren verspreid onder alle Silvoldenaren. Alle leden, begunstigers en diverse oudheidkundige instanties ontvangen nu 2x per jaar een uitgave.

De jaarvergadering in februari en de openbare lezing in het najaar zijn vaste items op het jaarrooster. Zo ook de fietstocht in de tweede helft van juni die bedoeld is als jaarafsluiting. Naast het aangename heeft het ook altijd een cultureel tintje.

In 't Pomphuis heeft de vereniging een mooi depot waarin een verzameling bodemvondsten, foto's, boeken en andere geschriften worden bewaard.

Twee vitrines met foto's staan in de bibliotheek en het zorgcentrum. Oude bijzondere grafkruisen en -stenen van geruimde graven zullen een mooie plek krijgen.

Datzelfde geldt voor het gerestaureerde vaandel van de Oude Compagnie.

Verheugend is het dat de belangstelling voor de sociëteitsavonden zo groot is.

Dat de bezetting van de drie werkgroepen, te weten, Beeld en geluid, Expositieruimte, en Depot en Bodemvondsten langzamer gaat dan in het begin werd gehoopt, zal een wens blijven voor de jaren die nog komen. Het mag in ieder geval, gezien de ervaringen in andere verenigingen, nu zeker niet bestempeld worden als een tegenvaller.

De leden van de Heemkundige Vereniging Old Sillevold, met hun liefde voor en kennis van Silvolde, nemen vaak initiatieven voor zaken die van belang zijn.

En dat is iets waar de nu 5-jarige trots op mag zijn.

Rectificatie

In het voorjaarsnummer van 2001 staat op blz. 4 een foutief huisnummer vermeld.

Op de 17e regel van onderen moet staan Ulftseweg 13.

Tropisch Oosten

Aan de Kapelweg, daar waar nu de manege Sylwald staat, lag vroeger het vogel- en dierenpark Tropisch Oosten. Van 1952 tot 1981 runde Joop Buiting er zijn dierentuin. Tropisch Oosten was een begrip in de Achterhoek. Veel Achterhoekers van 25 jaar en ouder zullen zich de dierentuin nog herinneren: de jongeren denken misschien meer aan de speeltuin. Je kon het niet vergelijken met een grote dierentuin zoals in Arnhem en Rhenen. Maar het was wel een knusse en gezellige attractie met een restaurant erbij.

Hoe is het bedrijf ontstaan? In een krant van 23 maart 1988 vertelt Buiting het volgende: "We hielden in zaal Mijnen regelmatig een vogeltentoonstelling. Deze trokken zoveel belangstelling dat we mede door de beperkte ruimte naar iets anders uitkeken. Nu heb ik altijd op de Kapelweg gewoond. Een landelijke weg, waar iedere boerderij of ieder huis veel ruimte om zich heen heeft. In mijn tuin werden toen de eerste permanente volièrès gebouwd. Samen met drie collega's hebben we het toen Tropisch Oosten gedoopt. De zaak werd ook uitgebreid. Meer vogels, ook de bijzondere soorten, maar ook de grote struisvogels. Nog eerder dan Burgers Dierenpark hadden wij hier zelfgefokte struisvogels. Ook hadden we ezels, paarden, herten, bokken, vossen, apen en marmotten. Tevens werd de speeltuin uitgebreid. Het hele gezin en liefhebbers uit de omgeving hielpen mee." "Mijn taak was de verzorging van het beestenspul en het onderhoud van hun verblijven. Denk niet dat dat een makkie was. Het was dag en nacht werken. Een veelomvattende taak. Dat nam zoveel tijd in beslag, dat ik een voor die tijd zeer modern besluit nam. Ik werkte toen op de Boterfabriek in Silvolde en ben voor halve dagen gaan werken. De rest van de tijd was ik in het dierenpark."

Op de vraag of er nooit problemen zijn geweest, antwoordt Joop Buiting: "Grote problemen, nee. Ik mis alleen het topje van mijn wijsvinger en een gedeelte van die hand is gevoelloos omdat enkele pezen en zenuwbanen bij mijn pols zijn doorgebeten. Ja, dat was een bedrijfsongeval. Een aap had ruzie met mij.

We kenden elkaar al vele jaren en waren dikke vrienden. Maar opeens, toen ik zijn kooi schoonmaakte, vloog hij me aan. Met alle gevolgen van dien. Kwaad ben ik er niet om. Noem het maar een bedrijfsrisico."

Tropisch Oosten had ook een blikvanger. Op de voorkant van de folders stond altijd een beer. Van zo'n beest zou je eerder een mep verwachten. Buiting: "Een beer kan onbetrouwbaar zijn. Maar je leert er mee omgaan. Vaak kun je aan de gelaatsuitdrukking zien hoe de stemming is. Maar het blijft uitkijken. Aan onze Tossie kon je duidelijk merken dat hij hier een goed leven had."

Waarom is hij gestopt?

"Heel eenvoudig. Te weinig inkomsten. En tegen de dieren kun je niet zeggen dat ze maar een paar dagen niet moeten eten omdat er geen geld is."

bron: De Gelderlander van 23 maart 1988.

Joop Buiting is op 9 januari 2002 overleden. Hij werd 80 jaar.

Jubileumdag ADW

De Oudheidkunge Werkgemeenschap Aalten-Dinxperlo-Wisch viert op zaterdag 16 november 2002 in De Pol te Aalten haar 40-jarig jubileum. Het programma van die dag heeft als titel "ons rieke verleden, 't bekijken weerd". De dag begint om 10.15 uur en eindigt rond 16.00 uur. Het wordt een dag waarbij het verleden centraal staat. De toegang is vrij.

Gevraagd

Oude schoolfoto's van Silvolde uit de tijd van voor 1930.

U kunt contact opnemen met:

Gerard Berendsen uit Gaanderen. Tel. 0315-32 83 23

Over hoven en horigen

door Frans Winkels te Tiel

1. *Hof (curtis)*

De meeste boerderijen in de kerspel Silvolde waren voor 1800 in handen van de heren van Wisch, Bergh en het klooster Bethlehem aan de Bielheimerbeek in Gaanderen. Had een heer een aantal boerderijen in een bepaald gebied dan was één boerderij de centrale boerderij; van waaruit veel zaken m.b.t de gehele cluster van boerderijen werden geregeld. Zo'n centrale boerderij werd de hof of de curtis genoemd.

In de kerspel Silvolde hebben minstens drie curtes bestaan:

1. Reeds in 1188 lag er naast de 'domus de Selvolde', de huidige N.H. Kerk, een hof
2. Ook de boerderij Have of Hof was een curtis. Voor 1229 was deze hof, waartoe o.a. de boerderij Eggink en waarschijnlijk ook de boerderij Gosselink (Goetschallick) behoorde, eigendom van het Apostelenklooster in Keulen. Dit klooster verkocht de curtis Have in 1229 aan het klooster St. Maria in Bethlehem. De curtis Have komt in de Bethlehemse geschriften voor onder namen als de curtis Zilvolde, de hof toe Zilvolden, de hoff to Sylvolden.
3. De boerderij Enekink, waaruit later het Huis Lichtenberg is ontstaan, was ook een hof die in de eerste helft van de 15e eeuw toebehoorde aan de heren van Wisch
4. Vermoedelijk is ook de boerderij Hommelinck, al voor 1348 in het bezit van de heren van Wisch, een curtis geweest.

Soms woonde de eigenaar van de hof, de hofheer, zelf op de curtis. Meestal echter zetelde op de centrale boerderij namens de eigenaar een sculterus, schultis, scholt, meier of ambtman.

Een hof was vaak omgeven door een pallissade (gevrecht) een aarden wal (landweer) of een gracht. In tijden van gevaar zochten de bewoners van de boerderijen die tot de hof behoorden, met hun vee een veilig heenkomen binnen de versterkte hof.

De mensen die tot een hof behoorden, waren horig-aan-de-hof, horigen. Dat waren op de eerste plaats natuurlijk de boeren op de boerderijen die tot de hof behoorden, maar ook hun kinderen, waar ze ook woonden, waren horigen. Dat behoren-tot-de-hof dat horig-zijn duidt men wel aan met uitdrukkingen als

- lid zijn van de familia;
- behoren tot het gesinde;
- huisgenoot- of medebewoner-zijn op/van de hof van de heer;
- kind-zijn van de echte of de societas.

2. Twee soorten horigenen.

Het werk op de tot de hof behorende boerderijen, die vaak volledig door de hofheer waren ingericht (met landbouwwerktuigen en vee) werd gedaan door pachters. Om als pachter op zo'n boerderij aan de slag te kunnen, moest de kandidaat-pachter horig zijn of worden aan de hof van de pachtheer. Deze horige noemen we, om later verwarring te voorkomen, voorlopig even de horige pachter

Menige boer die een boerderij bezat, sloot zich ter bescherming vrijwillig aan bij een hof. Deze horige noemen we voorlopig even de horige eigenaar.

De positie van de horige pachter verschilt van die an de horige eigenaar.

Hun rechten en plichten werden vastgelegd in het hofrecht, een stel regels en gebruiken die in de loop van de tijd in het gebruik ontstonden.

3. De rechten en plichten van de horige pachter (de erftynsige).

De horige pachtboer werkte voor eigen rekening.

Zijn voornaamste plichten waren:

a) elk jaar op een vaste dag, de hofdag (op Have op dinsdag na Pasen) verschijnen op de hof en op die dag aan de hofheer of diens plaatsvervanger de volgende betalingen doen in natura (graan, varkens, kippen, e.d.) en/of in geld:

- de jaarlijkse pacht (de erftyns):

Deze pacht, een vast niet-verhoogbaar bedrag gedurende het leven van de pachter, werd erftyns genoemd. Daarom worden deze horige pachters wel erftynsigen en de pachtboerderij erftinsgoyth (in het middeleeuws Latijn: bona hereditarie censualia) genoemd.

- een zeer gering bedrag per gezinslid als erkenning (recognitie) van hun horigheid (de hoofdtyns):

Dit recognitiegeld werd hoofdtyns genoemd. Daarom werden deze horige pachters ook wel aangeduid met de naam hoofdtynsigen. Daar de hoofdtyns vaak werd betaald in de vorm van een relatief geringe hoeveelheid bijenwas (voor verlichting) noemde men deze horigen ook wel wastynsigen.

b) deelnemen aan het hofgericht.

De bijeenkomst van alle tot de hof behorende horigen onder voorzitterschap van de hofrichter (de hofheer of diens plaatsvervanger) werd het hofgerichtgenoemd. Tijdens het hofgericht werden zaken besproken die de gehele hof, d.w.z. de familia/echte/gesinde aangingen, zoals bijvoorbeeld het wisselen van horigen (zie par. 5).

c) elk jaar een of meer (in het hofrecht omschreven) diensten verrichten t.b.v. de hof, de centrale boerderij. We moeten hier denken aan diensten als het helpen binnenhalen van de oogst. het halen van een bepaald aantal vrachten turf uit het veen, e.d.

d) overleed de pachter of diens vrouw dan moesten de erfgenamen de helft van de nalatenschap van de overledene aan de hofheer afstaan.

Tegenover de plichten van de hofhorige pachter stonden ook rechten:

- a) het recht op bescherming
- b) het erfrecht: het recht op het gebruik van de boerderij dat overging op de erfgenamen van de overleden pachter. Door dit erfelijk gebruiksrecht woonden op zo'n erf tinsgoed vaak eeuwenlang leden van dezelfde familie, de latere gezeten boeren

3. *De horige eigenaar (de keurmedige).*

De horige eigenaar, de keurmedige, onderscheidt zich van de horige pachter, de erftynsige, op de volgende punten:

- a) de horige eigenaar bleef eigenaar van zijn hoeve en betaalde daarom geen erftyns;
- b) uit de nalatenschap van de horige eigenaar, diens vrouw en diens kinderen was de keur verschuldigd: de hofheer had het recht het beste stuk roerend goed te kiezen (keurkomt van kiezen). Vanwege deze verplichting wordt deze groep horigen aangeduid met benamingen als keurmedigen, kurmodische luyden, coirmeetzen. Het recht op de keur werd soms met een geldbedrag afgekocht.

Voor de meeste kinderen van de horige eigenaar was er geen emplot op de ouderlijke hoerderij. Zij trokken, met toestemming van de hof weg. l.v.m. de hoofdtyns maar vooral i.v.m. de keur legden de hofheren lijsten aan van deze keurmedigen. Die keur is menige hofheer echter misgelopen, daar deze groep van keurmedigen in het algemeen behoorde tot de laagste klasse van de maatschappij die met bedelen of anderszins (prostitutie, e.d.) hun kostje bij elkaar moesten zien te schrapen. Want ook toen al gold: van een kale kip valt niks te plukken.

4. *Belmundigheid*

Wanneer de horige zich onttrok aan zijn plichten, zoals omschreven in het gaandeweg ontstane hofrecht, dan werd gezegd dat hij belmundig was. Deze belmundigheid had o.a tot gevolg:

- dat de erfgenamen van de horige pachter (erftynsige) hun erfelijk gebruiksrecht (erfrecht) verspeelden, en

- dat de keurmedigen hun gehele nalatenschap (i.p.v. een keur, een keuze daaruit) aan de hofheer moesten afstaan.

5. *Wissels van horigen.*

De volgende wissels kwamen voor:

a) wissel van staat

- van horige staat naar vrije staat, en
- van vrije staat naar horige staat;

b) wissel van hof.

a) Wissel van staat

Om geestelijke te worden of voor meisjes, om in te treden in een klooster, diende men een vrij dienstman / dienstknecht of een vry dienstwiiff / vrye dienstmaeget te zijn. De horige verkreeg die vrije staat door een wissel: eyn vry dienstman of eyn vry dienstwiiff ging staan in zijn of haar plaats, nam m.a.w. de verplichtingen van de horige over. Voor zo'n wissel was de toestemming nodig van de hofrichter. Die gaf deze meestal, na overleg met en ten overstaan van de huis- of tynsgenoten.

Wanneer een horige pachter (erftynsige) overleed zonder zonen na te laten dan volgde een van zijn dochters hem op als pachter op de boerderij. Zo'n meisje was, dat zal duidelijk zijn, over het algemeen zeer gewild. De vrije dienstman die haar trouwde, nam de horige staat aan, wisselde van staat.

b) Wissel van hof.

Wanneer een dochter van de horige pachter haar vader op de boerderij opvolgde en trouwde met iemand die tot dezelfde echte, dezelfde hof, behoorde dan was er niets aan de hand Behoorde de toekomstige echtgenoot echter tot een andere hof dan moest er het een en ander geregeld worden De jongeman verliet i.v.m. het huwelijk zijn echte en werd lid van de echte van zijn vrouw; wisselde dus van hof. Om de schade voor zijn ex-hofheer te beperken, moest er nogmaals gewisseld worden: de jongeman gaat van hof A naar hof B een horige van hof B wordt nu horig aan hof A. Dat hiervoor overleg tussen

en toestemming van de beide hofheren en de tijnsgenoten van beide hoven noodzakelijk was, spreekt voor zich.

6. De horigen gaan vrijen.

Vooral vanaf het begin van de 16e eeuw gaan veel horigen vrijen: zij gaan van de horige staat over naar de vrije staat. Zij worden dus vry dienstman / dienst-knecht en vry dienstwiiff / dyenstmaeget. Het initiatief hiertoe ging meestal uit van de hofheer. Deze ontving van zijn horige pachters {erftynsigen) een relaftief geringe pacht. Pachtcontracten voor een kortere periode zouden hem aanmerkelijk meer opbrengen: na een relatief korte pachtperiode kon de pacht worden verhoogd! Vandaar.

7. Conclusies.

Op basis van het vorenstaande kunnen wij de volgende conclusies trekken:

- a) Horigen waren geen lijfeigenen, geen slaven waarmee de hofheer kon doen wat hij wilde.
- b) Alle horigen betalen hoofdtyns / wastyns als erkenning (recognitie) van hun horigheid
- c) De horigen zijn te onderscheiden in twee groepen:
 - de erftynsigen, en
 - de keurmedigen.
- d) Het woord 'hof' heeft twee betekenissen:
 - de centrale boerderij waar de horigen tynsen, en
 - de georganiseerde groep van mensen.
- e) De positie van de op de horige goederen aanwezige horigen was goed tot uitstekend te noemen
- f) Het vrijen der horigen leidde tot een verslechtering van hun materiële positie, m.n. gold dit voor de erftynsigen (hogere pachtsommen)

Geraadpleegde literatuur:

- 1. Kolks, H.L.J: Met het oog op Silvolde. 1989.
- 2. Lennep, F.K. van: Opdracht van Sibertsgoed te Mechelen (onder Gendringen) door

Winrich van Wesenthorst aan heer Adam van den Berg in:
Bijdragen en Mededelingen Gelre XXVI (1923) p.129-132
3. Martens van Sevenhoven, A.H.: Wissel van hoorige
lieden In;

Bijdragen en Mededelingen Gelre XXI (1918) p.127-139.
4 Martens van Sevenhoven, A.H.: wastinsigheid in
Westfaalsch Gelderland in: Verslagen en Mededelingen
van de Ver. tot Uitgaaf van het Oud-Vaderlandsch Recht.
Utrecht. Deel 8 p.179-192.

5. De Monté verloren, J.Ph., Spruit, J.E.: Hoofdlijnen
uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie in de
Noordelijke Nederlanden tot de Bataafse Omwenteling.
Deventer 1982

6. Rijndorp Jr., J.L.; De hof van Sint Marie te Oene.
In: Bijdragen en Mededelingen Gelre XLVI (1943) p.1-39.

Bontebrug

Hoewel de naam Bontebrug in de volksmond al enkele
honderden jaren wordt gebezigd, komt zij in het
bevolkingsregister van de gemeente Wisch niet als
plaatsnaam voor. Niet zo verwonderlijk, gezien de
omvang van deze buurtschap op de grens van de
gemeenten Wisch en Gendringen.

Omstreeks 1940 krijgt het gebied de buurtschapsnaam
Nieuwdorp, ook in de adresaanduiding. Tien jaar later
wordt dat veranderd in Bontebrug. Met de aanleg van de
ringwegen rond Bontebrug in 1975 (Ulftseweg en
Dinxperloseweg) moesten er straatnamen worden bedacht,
Op aandringen van de bewoners gingen de drie
straten Bontebrug heten. In die tijd werd aan het begin
van de bebouwde kom ook het blauwe bord met de naam
Bontebrug geplaatst.

De naam Bontebrug komt naar alle waarschijnlijkheid van
de inmiddels niet meer bestaande brug over de oude loop
van de rivier de Aa-strang. De brug stond op de plaats
waar nu het beekje in een duiker onder de weg
verdwijnt. De nu oude, maar honderd jaar geleden
hoofdstroom van de Aa-strang passeerde de weg Terborg-
Ulft onder een brug de Bontebrug. Vandaar verder langs

het Huis Ulft en met wat kronkels stroomde de rivier in de Oude IJssel. In 1894 is de Aa-strang omgelegd door de Deurvorsterbeek. Bij de splitsing is de rivier afgedamd, het deel beneden de splitsing is toen gedempt. De oude loop van de rivier vormt nog steeds de grens van de gemeenten Wisch en Gendringen. De niet meer bestaande brug vormde een belangrijk tussenstation voor boeren die met hun waren van Westfalen en het Duitse Rijngebied richting IJsselsteden en Arnhem trokken. Het verkeer ging bij de Wiendelsbrug over de Anholtse grens en vandaar over het Gendringse grondgebied naar de Bontebrug. Met grote regelmaat passeerden "bonte" gezelschappen (boeren, kooplui en rijke lieden) de Bontebrug. De Duitse kooplui namen vooral wijnen en ijzerwaren mee naar ons land, terwijl er veel vis mee de andere kant op ging.

De bevolking werd in die tijd regelmatig verzocht een bijdrage te leveren aan het onderhoud van de wegen. De weg moest in "bij gras en stro" (in het voorjaar en in de nazomer) worden schoongemaakt en hersteld. De gaten werden met zand opgevuld en er werden takkenbossen langs de weg gelegd om kooplieden die met hun karren vast in de modder kwamen, te helpen. Rond 1700 leverde dat voor een boer tien stuiver per dag op. Werd kar en paard ingezet, dan bedroeg de vergoeding zelfs vijftien stuiver. Er is ook een periode geweest dat de heren grootgrondbezitters, kooplieden die over de brug wilden, tol lieten betalen. Een boer die naar de veemarkt in Doetinchem ging, betaalde voor een kar een stuiver. Voor elk mager rund moest een halve stuiver worden overlegd en voor een vet rund diende men een hele stuiver te betalen. We hebben het dan over 1736. Wie nu Bontebrug, via Ulft, binnenrijdt, ziet nog een overblijfsel uit de tijd dat er tol werd geheven op de Bontebrug. Op het eerste woonhuis aan de linkerkant (huisnummer 186) staat nog steeds de naam op de gevel met "'t Tolhuis"

bron: De Gelderlander van 24 juli 1987

De heemkundige vereniging "Old Sillevold" dankt
onderstaande bedrijven en organisaties voor hun
financiële ondersteuning.

AUTOBEDRIJF MAZDA TE KAAAT

AUTOMOBIELBEDRIJF TEN HAVE

BOUWBEDRIJF LANKVELD

HECOSYS COMPUTERS

INSTROMET

JAARTSVELD WEGENBOUW BV

LOVINK TERBORG

NOTARISKANTOOR MUIJSERS

PLUS PEPERKAMP

RABOBANK GAANDEREN - SILVOLDE

WINKELHORST LEDERMODE

WOONCREATIE HANS VAN DEN HURK